

MUSAHİPSİZ OTMAN BABALILARDA KİMLİK MÜCADELESİ*

Identity Struggle in Otman *Babalıs* Without *Musāhib*

Hulusi YILMAZ**

Merve ÇAVUŞ***

Öz

15. yüzyılın önemli dinî simalarından olan Otman Baba, karizmasıyla Rum Abdallarının gönlünü kazanmış ve bölgede ün salmıştır. Yedi sembolizmi ile karakterize olan Otman Baba erkânı, Otman Baba tarafından inşa edilmiştir. Kendinden sonra gelen bağlıları bu erkânı sürdürmeye devam etmişlerdir. 16. yüzyılda Bektaşî tarikatının Balkanlardaki yayılmasına müteakip Babalılar, Bektaşîlik içinde erimeye başlamışlardır. Kuzey Bulgaristan'da yoğun olarak yaşayan Musahipsiz Babalılar Şeyh Şücaeddin Veli Ocağının etkisiyle Bektaşî kimliği içinde erimişlerdir. Güney Bulgaristan'da yaşayan Musahipsiz Babalılar ise kendilerini Babalı olarak adlandırmakta ve özgün kimliklerini korumaya devam etmektedirler. Bektaşî kimliğine tepki ile yaklaşmaktadırlar. Babalılar sınırlı bir süre Şücaeddin Veli Ocağına bağlı kalmışlardır. Kolektif belleklerine bakılırsa bu bağlılık Şücaeddin Veli Ocağının 1911 yılından itibaren Bulgaristan'da yapmış olduğu irşat faaliyetleri ile başlamıştır. Şücaeddin Veli Ocağının kendisine bağladığı Otman Babalılar içinde muhalif Baba ve talipler Şücaeddin Veli Ocağına bağlılığı reddetmektedirler. Bunların oluşturduğu grubun musahipsiz Otman Babalılar olduğunu düşünmekteyiz. Babalılar ile Şücaeddin Veli Ocağı arasındaki hiyerarşik ilişki zorunluluk ilişkisi değildir. Babalılar özgün kimliklerini korumak için kendi başlarını okuma stratejisi geliştirerek bağımsızlıklarını koruma çabasındadırlar. Yedi sembolizmi Babalıların özgün erkânlarıdır. Bu erkân kuvvetle muhtemel Otman Baba tarafından Bektaşî tarikatının yayılcılığına karşı geliştirilmiştir. Çalışmamız kısmen tarihsel verilere kısmen de Edirne/Köşan Çiftliği, Babaeski, Çorlu, Çorlu/Türkücü köyünde Babalar, Ana-Bacılar, hizmet sahipleri ile yaptığımız mülakat ve katılımcı gözlem verilerine dayanmaktadır. Yedi hizmetli erkânın varlığı ve kimliğin bir parçası olarak kullanımı ile ilgili olarak Otman Baba'nın yaşadığı dönemde Balkanlar'da ve Trakya bölgesinde yaşanan dinî-politik olaylar gözden geçirilmiştir. Daha sonra dönemin kaynaklarına; Otman Baba ve Demir Baba Velâyetnamesine bakarak erkânın özgünlüğüne dair işaretler aranmıştır. Son olarak günümüzde yedi erkânlı Babalılarının varoluşlarını nasıl inşa ettikleri ve kimlik mücadeleleri yansıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otman Baba, Babalılar, Yedi Sembolizmi, Kimlik, Musahipsiz

Abstract

Otman Baba, one of the important religious figures of the 15th century, won the hearts of the Rum Abdals with his charisma and became famous in the region. The Otman Baba order, which is characterized by its seven symbolism, was built by Otman Baba. His followers, who came after him, continued to follow this tradition. Following the spread of the Bektashi sect in the Balkans in the 16th century, the *Babalı* people without *musāhib* living extensively in Northern Bulgaria, melted in to the Bektashi identity under the influence of Sheikh Şücaeddin Veli *ocak* (hearth). On the other hand, the *Babalı* people without *musāhib* living in Southern Bulgaria call themselves *Babalı* and continue to preserve their original identity. They approach the Bektashi identity with revulsion. The *Babalı* people were attached to the Şücaeddin Veli Dervish Lodge for a limited time. From looking at their collective memories, this attachment has started in the Bulgaria, with the guidance activities from 1911. Among the Otman *Babalıs*, whom Şücaeddin Veli Lodge attached to themselves, the dissident Baba and aspirants reject the attachment of Şücaeddin Veli Lodge. We think that the group, formed by them is the Otman *Babalıs* without *musāhib*. The hierarchical relationship between *Babalıs* and Şücaeddin

* Geliş Tarihi: 13.04.2022, Kabul Tarihi: 21.04.2022. DOI: 10.34189/hbv.102.011

** Dr.Öğrt. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Nevşehir/Türkiye, h.yilmaz@nevsehir.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9170-7604>

*** Bilim Uzmanı, mervecavus00@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4658-2723>

Veli is not a relationship of necessity. The former group try to protect their independence by developing a self-readings strategy to protect their original identity. The symbolism of the seven are the original figures of the *Babalıs*. This order was most likely developed by Otman Baba against the expansionism of the Bektashi sect. Our study is based partly on historical data, partly on interviews with *Babas*, *Ana-Bacıs*, service owners and participant observation data in Edirne/Köşan Çiftliği, Babaeski, Çorlu, Çorlu/Türkgücü villages. Regarding the existence of seven rituals and their use as a part of identity, the religious-political events in the Balkans and Thrace region during Otman Baba's lifetime, are reviewed. Then, for the sources of the period, by looking at the *Velâyet-nâme* of Otman Baba and Demir Baba, signs of the originality of the line were sought. Finally, it has been reflected on how the *Babalıs* who have seven rituals built their existence and their identity struggle today.

Keywords: Otman Baba, *Babalıs*, Symbolism of Seven, Identity, Without Musâhib

Giriş

Rum abdallarının devamı olarak düşündüğümüz Otman Babalılar günümüzde çeşitli isimlerle anılmaktadır. Kimi zaman Babai olarak adlandırılmasına rağmen kendilerini Otman Babalı veya Babalı olarak tanımlamaktadırlar. Erkânlarını yerine getirdikleri hizmet sayılarına göre Yedili veya On İkili, yine erkânlarına göre musahipli veya musahipsiz adını almaktadırlar. Ayrıca ibadetlerini gerçekleştirdikleri güne göre de Pazartesili denilmektedir. Balkanlarda yoğun olarak Romanya ve Bulgaristan'da yaşamışlardır. 1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra bölgeden özellikle Romanya'dan Bulgaristan'a ve Türkiye'ye göç etmişlerdir.

Ahmet Taşğın, Dobruca'da yaşayan Alevilerin yerleşim yerleri, demografik verileri ve ibadet biçimlerine ilişkin bir yazma mecmuada yer alan risaleleri yayınladığı eser, Otman Babalılar ve Bektaşilerin inanç ve ibadetleri hakkında değerli bilgiler vermektedir. Taşğın, risalelere ilişkin değerlendirmesinde siyasi ve kültürel sınırlar ile göç hakkında bilgiler de vermiştir. Buna göre, 1878 Osmanlı-Rus savaşından önce bölgenin adı Dobruca olarak geçmektedir. Savaştan sonra Osmanlı'nın geri çekilmesi ile birlikte Romanya ve Bulgaristan devletleri arasında Dobruca bölgesi paylaşılmıştır. Dobruca bölgesinin Kızılbaş, Babalı ve Bektaşi nüfusu II. Dünya savaşına kadar önemli ölçüde Türkiye'ye göç etmiştir (2018, 15-48). Kemal H. Karpat'a göre (1994, 484-485) Dobruca bölgesindeki Türk ve Tatar nüfusun %50'si 1883 ile 1910 tarihleri arasında Bulgaristan ve Türkiye'ye göç etmiştir. 1933-1938 yılları arasında ise Kuzey Dobruca'da yani Romanya'da kalan Bektaşilerin tamamı Türkiye'ye göç etmiştir (Taşğın, 2018, 52).

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Otman Babalılar karakteristik özelliklerine göre iki grupta kategorize edilebilir. Kuzey Bulgaristan'dan göç eden Otman Babalılar çift menzilli olarak adlandırılır, musahiplidirler. Musahip olan iki çift talip için tek kurban kesilir. Cemlerini pazarı pazartesiyeye bağlayan gece yaptıkları için Pazartesili olarak adlandırılırlar. Cemlerini on iki erkân üzerinden yürütmektedirler ve on iki dilimli taç takarlar (Ersal, 2012, 223).

Musahipli erkâna sahip olan Babalılar Eskişehir'deki Sultan Şücaeddin Veli postnişinliğine bağlıdırlar, Cemleri demlidir.

Türkiye'deki iskân yerleri:

Tekirdağ; Hüsünlü, Koca İlyas, Gündüzlü-Hayrabolu Doğcalı, Susuz Müsellim, Küçükkakarlı, M. Ereğlisi Çeşmeli, Çorlu Yenice, Türkmeneli, İğneler, Çanta.

Kırklareli; Kavaklı, Kızılcık Dere, Ahmet Bey, Turgut Bey.

Edirne; Kara Yusuf.

Eskişehir; Kaymaz Yaylası.

İzmir; Torbalı Pancar- Şehitler.

İstanbul; Zeytinburnu Avcılar, Çatalca, Çanakça, Sefaköy (Ersal, 2012, 223).

Yalova; Subaşı Köyü, Altınova Köyü.

Kocaeli; Karamürsel-Tokmak Köyü olarak bilinmektedir (Aydın, 2008, 269).

Güney Bulgaristan'dan göç eden, Otman Babalılar tek menzilli olarak adlandırılırlar, musahipsizdirler. Nasip alırken erkek ve kadın ayrı ayrı nasip alırlar, her biri için ayrı kurban kesilir. Nasip alacak kişiler ikrarı olan, saydığı sevdiği bir aileyi kendisine rehberlik etmesi için yol ana-babası seçer buna “ana-baba” tutma denilmektedir (Engin, 2010, 381).

Güney Bulgaristan'da Haskova, Kırcalı ve Harmanlı illerine bağlı köy/kasabalarda varlıklarını ve erkânlarını halen sürdürmektedirler (Dağlıoğlu, 2021, 40). Bu bölgeden Türkiye'ye göç eden musahipsiz Otman Babalılar'ın Türkiye'deki iskân yerleri:

Tekirdağ; Çorlu ilçesi, Sağlık Mahallesi, Türkgücü köyü,

Kırklareli; Babaeski ilçesi ve Alpullu mahallesi,

Edirne; Köşan Çiftliği köyü,

İstanbul; Zeytinburnu ve Sefaköy' de yaşamlarını sürdürdükleri bilinmektedir (Saygı, 2013, 191).

İki farklı süreğe sahip olan Babalıların özgün bir kimliğe sahip olup olmadıkları tartışma konusudur. Otman Babalılar hakkında ilk yorum yapanlardan biri İrene Melikoff'tur. Bulgaristan'ın Deliorman bölgesindeki gözlemlerine dayanarak burada yaşayan Türklerin Anadolu'daki Alevilere çok benzediğini ancak Hacı Bektaş'a ikinci derecede saygı gösterdiklerini ve Babalı olduklarını belirtir (Melikoff, 1999,10). Melikoff, muhtemelen musahipli Otman Babalıları gözlemleyerek bu kanaate varmıştır. Ahmet Taşgın, aynı bölgedeki Deliorman ve Dobruca'da bulunan Bektaşileri Babai veya Babalı ve Çelebi olarak tasnif ettikten sonra “yani Bektaşî” diyerek tek kimlik altında birleştirmiştir (Taşgın, 2018, 46). Fakat Taşgın (2018b, 97), Babalıların 1911 yılından itibaren Şücaeddin Veli Ocağı eliyle Bektaşî kimliğine geçmeye zorlandığına dair bir girişimin farkındadır ve bunun grup içinde yarattığı rahatsızlığa işaret ederek bir kısım Babalı baba ve taliplerin bu kimlik değişimine karşı çıktığını belirtir.

Otman Babalılar içinde iki ayrı süreğin varlığını fark eden diğer araştırmacılar ise bu farklılığı görmezden gelmeyi yeğlemiştir. Mehmet Ersal (2012) bölgede yapmış olduğu araştırmalar neticesinde tek ve çift menzilli Babalıların on ikili erkânna tabi olduğunu belirterek özgün bir yedili erkânın olmadığını iddia etmiştir. Refik Engin (2014, 44) ise Deliorman bölgesine yerleşen Türklerin Alevi olmayıp Bektaşî süreklilerinden olduklarını ve Deliorman bölgesi Bektaşî süreklileri erkân farkı olsa da Musahipli Sürek Bektaşîliğini sürdürdüğünü belirtir tek menzil ve çift menzil

Babalıları Bektaşî kimliği altında toplayarak musahipsiz Babalıların özgün kimliklerini gölgeleyen bir kategorileştirme yapmıştır (Engin, 2010, 381).

Taşğın'ın bahsettiği iki topluluk Babagan Bektaşîleri ile Bektaşîleştirilmiş Otman Babalıları arasında her ne kadar Babalı-Çelebi, Pazartesili-Çarşambalı, musahipli-musahipsiz ayırmaları olsa da on iki erkân üzere ibadetlerini gerçekleştirdikleri ve pir olarak Hacı Bektaş Veli'yi tanıdıkları için bu gruplar arasında bütünleşmeye dönük süreç yaşandığı bir gerçektir. Fakat Taşğın'ın (2018b, 97) da belirttiği gibi Şücâeddin Veli Ocağının Deliorman bölgesinde kendine bağladığını düşündüğü köylerdeki Baba ve taliplerden bir kısmı bu kimliği hiç kabullenmemiştir veya kabullenip geri dönmüştür.

Bizim gözlemlediğimiz sahadaki musahipsiz Otman Babalıları bu kimlik değişimini kabul etmeyen muhalif Otman Babalılarıdır. Bu çalışmamızda cemlerini yedi erkân üzerinden yürüten Otman Babalıların erkânlarının otantik olduğunu ve özellikle Şücâeddin Veli Ocağına karşı bir kimlik mücadelesi içinde olduklarını göstermeye çalışacağız. Çalışmamız kısmen tarihsel verilere kısmen de Edirne/Köşan Çiftliği, Babaeski, Çorlu, Çorlu/Türkgücü köyünde yaptığımız saha verilerine dayanmaktadır.

Yedi hizmetli erkânın varlığı ve kimliğin bir parçası olarak kullanımı ile ilgili olarak Otman Baba'nın yaşadığı dönemde Balkanlarda ve Trakya bölgesinde yaşanan dinî-politik olayları gözden geçireceğiz. Daha sonra dönemin kaynaklarına; Otman Baba ve Demir Baba Velâyetnamesine bakarak erkânın özgünlüğüne dair işaretler arayacağız. Son olarak günümüzde yedi erkânlı Babalıların varoluşlarını nasıl inşa ettiklerini ve kimlik mücadelelerini yansıtmaya çalışacağız.

1. Otman Baba Kimdir?

H.780 (M.1378-79) yılında dünyaya geldiği bilinen Otman Baba'nın (Ocak, 1999, 97) hayatına dair en kapsamlı bilgileri Otman Baba Hakk'a yürüdüktan beş buçuk yıl sonra halifesi Küçük Abdal'ın kaleme aldığı *Velâyetname-i Otman Baba*'dan öğrenmekteyiz (Saygı, 2013, 173). Velâyetnamede Otman Baba'nın kimliği, kişiliği, kerametleri, çağdaşları ile olan münasebetleri ve yaşamına dair kapsamlı bilgilere yer verilir.

Otman Baba Velâyetnamesi'ne göre o, yapı olarak uzun boylu, geniş omuzlu, kızıl yüzlü, oldukça iri yapılı yakışıklı bunların yanı sıra güçlü kuvvetli, cesur biri olarak tasvir edilmiş ve Oğuz lisanıyla konuştuğuna yer verilmiştir (Saygı, 1996, 5). Bir rivayete göre Otman Baba, Timur ile birlikte Anadolu'ya gelmiştir ve kendisi "Timur ile birlikte Anadolu'ya gelen o yetişkin yiğit ve şerefli koca bendim" demiştir (Saygı, 1996, 76).

Otman Baba'nın adı kaynaklarda farklı geçse de onun asıl adı Hüsam'dır, zaman içerisinde Şah ve Gani isimleri eklenmiştir (Noyan, 1995, 601). Otman ismi ise Otman Baba'nın dünyalık ismi olarak görülmektedir, onun ahiretlik adı Hüsam Şah Gani'dir. Şah Hüseyin senesinde "Osman Baba" olarak geçmektedir (Saygı, 1996, 17).

Velâyetname-i Hacım Sultan'da söz edilen Osman Baba'nın Otman Baba olması da muhtemeldir (Ocak, 1999, 97). Osman ve Otman Baba isimlerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı görüşüne Ayşe ve Levent Kayapınar da katılır. 15. ve 16. yüzyıl-

larda yaşamış iki ayrı tekke sahibi Osman Baba ve Otman Baba hakkındaki tarihi verilerden hareketle tespit edilmiştir. Buna göre, Osman Baba ve Otman Baba iki ayrı zaman diliminde yaşamıştır, birbirlerini tanıyor olmaları da mümkün görünmemektedir. Bugün Bulgaristan'ın Hasköy iline bağlı İlyasça köyünün bir mahallesi olan Tekkeköy'de türbesi ve tekkesi bulunan kişi Osman Baba'dır. Yaşadığı zaman dilimi ve tekkenin inşası Fatih Sultan Mehmet'ten önceki bir döneme rastlamaktadır. 1508 tarihli kitabesinde Osman Baba'nın ismi Atman şeklinde yazılmakla beraber bu tarihten sonra Osmanlı kayıtlarında Osman olarak zikredilmiştir. Araştırmacılarımıza göre, ikinci tarihi şahsiyet olan Otman Baba ise Osman Baba ile karıştırılmakta olup daha geç dönemde yaşamış birisidir. Bu kişi aynı zamanda Velâyetnamesi olan Otman Baba'dır. Tahminen 1453-1478 tarihleri arasında Otman Baba bizzat kendi sağlığında zaviyesini inşa etmiştir. II. Beyazıt zamanında da bu zaviyeye bazı muafiyetler tanınmıştır. Zaviyenin yeri bugün tam olarak bilinmemekle birlikte Hasköy ilçesinde kurulduğu bilinmektedir (Kayapınar - Kayapınar, 2010, 112-114). Kayapınarlara göre bugün Otman Baba olarak bilinen kişi aslında Osman Baba'dır ve onun adına bir velâyetname yoktur. Bu konuya başka bir araştırmacı Huriye Emen yine arşiv kayıtlarındaki medeni durumdan hareketle açıklık getirmeye çalışmıştır. Emen'e göre (2020, 274), bekâr ve çocuksuz olan Osman Baba'dır bu nedenle velâyetnamede geçen Otman Baba ile Osman Baba aynı kişidir. Diğer taraftan Hasköy ilçesinde Otman Baba olarak anılan diğer tekke sahibinin ise evli ve çocuklarının olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bugün Balkanlarda Babalılar tarafından Otman Baba olarak anılan ve Tekkeköy'de türbesi ve velâyetnamesi olan şahsiyet Osman Baba'dır.

Bir başka görüşe göre Allah'ın Celal ve Cemal sıfatları gibi Otman Baba da Cemal sıfatının yanında Celal sıfatına sahiptir ve Od'man ismi "ateş adam" anlamına gelmektedir (Saygı, 2013, 173). Velâyetnamede onun başka adlarının da olduğundan bahsedilmektedir. Bahsedilen adlar: "Kerbal'â Şahı" "Saadet Seyyit" ve "Fukara Mecnun"dur (Saygı, 1996, 17). Otman Baba'ya ait pek çok ismin bulunmasını farklı topluluklar tarafından farklı isimlerle anılmasıyla mümkün olabileceğini söyleyebiliriz.

Otman Baba'nın kimliği ile ilgili *Demir Baba Sultan Velâyetnamesi*'nde şöyle bir soy zinciri karşımıza çıkmaktadır: El Hüsâmeddîn bin İbrâhîm bin İmâm Mûsâ Kâzım bin İmâm Ca'fer Sadık bin İmâm Muhammed Bakır bin İmâm Zeyn-el-Âbidîn bin İmâm Hüseyin bin İmâm Alî (Noyan, 1976, 15).

Yaz aylarında Ahmet Paşa (Vize), Mümin Derviş (Zağra), Bayezid Baba (Vardar), Mecnun Derviş (Serez) ve Nasuh Baba (Karasu Yenicesi) gibi Rum Abdal-ları zümrelerini dolaşmış kişilerin de kimi zaman Edirne'de kimi zaman Varna'da halifesi Akyazılı Sultan'ın zaviyesinde geçirmiştir (Ocak, 1999, 98). Ocak'a göre bölgede bulunan bu zümreler Kalenderi tabiata sahiptir. Onlar gibi derin bir cezbe içerisinde olduğunu gösteren tavırlara ve sözlere velâyetnamesinde de rastlanmaktadır. Yöneticilerle yaşanan sorunlar da bu duruma bağlı olarak gelişmiştir (Ocak, 1999, 97).

H.883/M.1478 yılında vefat ettiği bilinen Otman Baba'nın zaviye ve türbesi Haskova (Hasköy) yakınlarında Tekkeköy'de bulunmaktadır. Mimari projenin tasarım ve planlama zorluğundan olsa gerek türbesi Otman Baba'nın ölümünden 29 yıl sonra H.912/M.1506-1507 yıllarında yapılabildiği (Gülyüz, 2020, 87).

2. Tarihsel Süreçte Otman Baba ve Otman Babalılar

Rıza Yıldırım (2019, 256), II. Bayezid dönemi 1500-1501 yılı Tahrir Defterine ve 1505 yılı tasadduk kayıtlarına dayanarak, 16. yüzyıldan önce çeşitli Abdal zümreleri tarafından kurulan tekkelerin Bektaşî erkânına eklemleendiğini belirtir. Fakat 16. ve 17. yüzyılda Bektaşîliğin çatı tarikat karakteri daha belirgin hale gelmiştir. Bu süreçle birlikte, Otman Baba derviş grupları da Bektaşî şemsiyesi altında erimeye başlamışlardır. Yıldırım'a göre (2019, 191-192) Rumeli'nde derviş dindarlığı Otman Baba ve Hacı Bektaş Veli olmak üzere iki ana ekol içinde şekillenmiştir. Bunlardan Otman Baba ekolü daha sonra Hacı Bektaş ekolü içinde erise de bazı hususi özelliklerini hiçbir zaman yitirmemiştir. Balkanlar'da Babalılar olarak anılan dinî grupların halen Bektaşîliğe mesafeli durması Otman Baba ekolünün günümüze uzanan tesiri ile ilgilidir. Babalı dinî zümresi içinde Otman Baba, Akyazılı Sultan ve Demir Baba gibi isimlerin büyük veliler olarak kabul edilmesi, mimari, mitolojik ve ayinsel sembollerin 12 yerine 7 üzerinden şekillenmesi Otman Baba ekolünün etkisiyle gelişen kültürel unsurlar olarak düşünmek gerekir.

Yemini'nin 1519 yılında yazdığı *Faziletname*'sinde Hacı Bektaş Veli'den ve çağdaşı Balım Sultan'dan hiç bahsetmemesi henüz bu derviş grupları arasında bir kaynaşmanın başlamadığını gösterir. Nitekim bu derviş gruplarından Bektaşîlerin Hacı Bektaş Veli Tekkesini, Rum Abdallarının ise Seyyit Gazi Tekkesini yıllık ziyaret etmeleri ve ayinlerini burada gerçekleştirmeleri aidiyetlerine dair önemli bir işarettir. Rum Abdallarının, Otman Baba'nın yanı sıra Şücâeddin Veli, Hayran Baba, Kurban Baba ve Üryan Baba gibi erenleri pir olarak kabul etmesi (Yıldırım, 2019, 189) aidiyete ilişkin önemli göstergedir.

Yıldırım'ın yukarıdaki bakış açısına göre Otman Babalılar ile Bektaşîler arasındaki etkileşim 16. yüzyıldan sonra başlamıştır. Etkileşim neticesinde Otman Babalılar aidiyet mekânları ve erkânlarında yavaş yavaş kimliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Fakat erkânın sembolik özellikleri, mekâna yansımış halleri ve taliplerin hemen yanı başında bulunan velilerine bağlılıkları kimliklerinin tamamen erimesine engel olmuştur (Yıldırım, 2019, 189).

Otman Baba Velâyetnamesi'nden ve sözlü kültürden hareket eden Ersal, Otman Babalılarla Bektaşîler (Şeyh Şücâ Ocağı) arasındaki ilişkinin Otman Baba zamanından beri var olduğuna dair bir bağ kurar (Ersal, 2012, 215).

Otman Baba Velâyetnamesi'nde Şücâeddin Veli, "Şefkülü Bey" olarak anılır ve Otman Baba'nın "koçu, yol büyüğü, dinî imanı" olarak tanıtılır (Kılıç vd. 2007, 244)¹. Ersal'a göre, Şeyh Şücâ ile Otman Baba arasında inançsal hiyerarşi vardır. Sözlü kültüre göre, Otman Baba mücerret olduğundan kendine bağlı olan talipleri Şeyh Şücâ'ya yönlendirmiştir. Otman Babalıları Şeyh Şücâ'ya yönlendiren bir başka rivayet de Otman Baba ile Şeyh Şücâ'nın musahip kardeş olmalarıdır (Ersal, 2012, 215).

1. Ana baba adı Seyyit Ali Sultan olan Koyun Baba Velâyetnamesinde Vidin'e gönderdiği halifesi Ali Koç'tan bahsedilmektedir (Taşğın, 2017: 141-145). Otman Baba Velâyetnamesinde de Koyun Baba'dan Otman Baba'yı sırtında taşıyıp su üzerinden taşıyan olarak bahsedilmektedir (Filiz vd., 2007: 22). Şücâeddin Veli'yi Koç olarak adlandırmasına bir başka açıdan bakılmasına Ali Koç, Otman Baba ortak kişisi olarak Koyun Baba yani Seyyit Ali Sultan bağlantısıyla yeniden bakılmalıdır.

Yazılı ve sözlü tarihten gelen bu bağlamlar Şeyh Şücâ Ocağı ile Otman Babalılar arasında aidiyet tartışmasına neden olmaktadır. Şeyh Şücâ Ocağına göre bütün Otman Babalılar kendisine bağlıdır bu yüzden babaların yıllık görümlerinin Şeyh Şücâ Ocağı tarafından yapılması gerekir. Fakat Otman Babalılar yedi sembolizmi ile karakterize olduklarını bu yüzden Şeyh Şücâlılara bağlı olamayacaklarını iddia ederler. Ayrıca, musahip tutmadıkları için erkân olarak Şeyh Şücâlılardan farklı olduklarını da söylerler. Ersal ise, Babalı olarak adlandırılan Otman Babalılarının Güney ve Kuzey Bulgaristan'daki "Tek ve Çift Menzilli" gruplarını araştırdığını ve erkân farklılığı görmediğini belirtir. Ona göre, yedi erkânlı Babalı toplulukları yoktur, bütün Babalı grupları on iki erkân üzerine cemlerini yürütmektedirler (Ersal, 2012, 218). Bizim çalışma sahamız Türkiye'de Trakya bölgesi olmasına rağmen Bulgaristan'da cem yapan musahipsiz Babalardan aldığımız bilgiye göre Bulgaristan'da Haskova, Kırçali ve Harmanlı illerine bağlı köy/kasabalarda varlıklarını ve erkânlarını halen sürdürmekte olan musahipsiz yedi erkânlı talip toplulukları bulunmaktadır. Türkiye'de üzerinde çalıştığımız dinî grup da bu talip topluluklarının devamıdır.

Ersal'ın Otman Babalılar hakkındaki kesin yargısını anlayabilmek için durum analizi yapmak gerekir. Öncelikle Babalıların ve özellikle musahipsiz Babalıların statüsünü anlayabilmek için bazı sorulara cevap bulmamız gerekir. Geçmişten günümüze kadar Otman Babalılar ile Şücâeddin Veli Ocağı arasındaki ilişki zorunlu inançsal hiyerarşik bir bağa mı sahiptir? Yani Otman Baba halifeleri zorunlu olarak Şücâeddin Veli halifelerine baş okutma mıdır? Yoksa başka bir ocağa baş okutmaları da mümkün müdür?

Demir Baba Velâyetnamesi bu konuda bize fikir vermektedir. Demir Baba'nın baş okutmak için Şücâeddin Veli Ocağı yerine Kızıldeli Sultan Ocağına gittiğini ve bu ziyaretin iki kez tekrarlandığını görüyoruz. Burası bir Bektaşî tekkesi olmasına rağmen ayırıcı bir özelliği vardır. Yıldırım, Kızıldeli dergâhının bölünmesini her bir meydan evinin kimler tarafından temsil edildiğini ve birbirlerine bakışlarını ikna edici bir analizle anlatır. Tekke, 16. yüzyılda yukarı ve aşağı meydan olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yukarı meydana Bektaşî dervişleri bulunurken, aşağı meydana Kızıl Deli Sultan'ın soyundan gelen Erzadeler bulunmaktadır. Demir Baba 16. yüzyılın ortalarında Erzadelere görülmektedir (Yıldırım, 2019, 234). *Demir Baba Velâyetnamesi*'nde Demir Baba'nın Kızıldeli dergâhını ziyareti ve hilafetnamesinin onaylanması ayrıntılı bir şekilde anlatılır:

Ol eknâfda eğer erzâde sayılanlar eğer muhib sayılanlar eğer lokma muhabbeti olanlar lokma pâdişahin yiyelim deyenlerde'veteicâd eylemeyüb geldiler. Demir Baba Sultânın lokmasının yiyüb aşînalık eylediler. Andan sonra hâlli hâl-line irsâldıldılar. Ve Kızıl Deli Sultânın erzadesi Demir Baba'nın Hilafetnamesine imza urub Demir Baba Sultânın önünde kodu. Demir Baba aldı kabul idüb erzâdeye hizmet eyledi (Noyan, 1976, 110-111).

Velâyetnameye yansıdığı haliyle yukarı meydanın dervişleri ile aşağı meydanın dervişlerinin birbirlerine hitapları Bektaşî kimliğinin her iki derviş grubunda aynı şekilde benimsenmediği fikrini uyandırmaktadır. Yukarı meydan evinin mensupları kendilerini Bektaşî olarak kabul ederken, aşağı meydan evinde bulunanların Müslümanlığını sorgulayan ithamlarda bulunur:

Meşhed-i hâli bekleyen Meydânın tekyenişini olan baş torlağı Kızıl Deli meşhedin bekleyen ser-dervîşan'a noktalı (nükteli) cevâblar irsâl ider. Meselâ tahâretsiz Türk, îmânsız Türk, cenâbet Türk, bi-namaz Türk deyüb sıfatına lâyük kelimât eyler. Bu dahî bu cânibde Keleş Çıfıt mülcem Çıfıt neccâr deyüb kelimât eyler (Noyan, 1976, 112).

Velâyetnamede aşağı meydan mensupları Erzadeler olarak anılır, tekke-nişin'i olan erzadeye “dede” denilmektedir, bu meydanın dervişleri “iyi dervişler” olarak anlatılmaktadır. Bektaşî kimlikleri anlaşılmaz, ancak yorum ile ortaya çıkarılabilir.

Yukarı meydan mensupları “torlak” ve “Bektaşî” olarak anılır, ayrıca “*Keleş Çıfıt, mülcem Çıfıt, neccâr*” denilerek “kötü dervişler” olarak nitelenirler (Yıldırım, 2019, 236-237). Bize göre, Velâyetnamede Demir Baba, Erzadelere Kızıldeli soyundan geldiği için itibar etmektedir, onları Bektaşî olarak anmayarak bu kimliğe mesafesini göstermektedir. Bektaşî olarak bilinse dahi Erzadelerin statüsü kutlu(kurtarıcı) soydan geldikleri için yukarı meydana bulunan postnişinden her zaman üstündür.

Kızıldeli dergâhı var olduğundan beri ruhani liderlik ve mütevellilik, Kızıldeli evlatlarının yani Erzadelerin elindedir (Yıldırım, 2019, 237).

Bu ikili yapıya benzer bir durum Hacı Bektaş Veli tekkesinde bulunmaktadır. Bu tekkede de seyr-ü süluk yoluyla makama gelen dervişler vardır ki bunlara Babagan Bektaşîleri denir, tarikata intisap yoluyla girerler. Bir de Çelebiler vardır ki bunlar tıpkı Erzadeler gibi dergâhın kurucusunun soyundan gelirler, yani Hacı Bektaş Veli'nin soyundan. Çelebiler de dergâhın kuruluşundan beri ruhani liderlik ve mütevellilik statüsünü ellerinde bulundurmıştır (Yıldırım, 2019, 311).

Sözün özü, Demir Baba baş okuturken yukarı meydan postnişine gitmemiştir. Onun için önemli olan kutlu (kurtarıcı) soyun temsilcisidir. Kutlu(kurtarıcı) soy, Şit ve ondan sonra gelen bütün peygamberlere, Ehl-i Beyt'e ve onların soyundan gelen İmamlara ve nihayet soyu İmamlara dayanan evliyalara kadar gelen tanrısal nuru kasteder. Kutlu soya mensubiyet önemli bir statüdür. Demir Bababu yüzden baş okutmasını Seyyit Ali Sultan'ın soyundan gelen Erzadelere yaptırmıştır. Bunun önemi iki şekilde ortaya çıkar. Birincisi, Demir Baba baş okutmasını sadece kutlu soydan gelen birine yaptırmış olmakla kutlu soy temsilcilerinin statü olarak Rum Abdallarının gözünde daha değerli olduğunu anlatmaktadır. İkincisi, Şeyh Şücâ'ya baş okutma zorunluluğu hissetmemiştir, kutlu soydan herhangi biri bu görevi yapabilir demektedir. Bugün Otman Babalıların da bu zorunluluk ilişkisine tepki gösterdiklerini görüyoruz.

Tarihin akışına dikkat edecek olursak. Otantiklik açısından Otman Baba yedili süreğinin Otman Baba erkânına en yakın erkân olması daha akla yatkındır. Şücâeddin Veli Ocağı aslen Seyyit Gazi tekkesine aidiyet hissetmekteyken, sonradan Hacı Bektaş Veli tarikatının şemsiyesi altına girip, Bektaşî erkânı ile ibadet ettiği aşikârdır. Buna rağmen on iki erkânlı Şücâeddin Veli süreğinin otantik olup, yedili Otman Baba süreğinin hakiki olmadığını iddia etmek sürecin doğal akışına uygun değildir. Çünkü Şücâeddin Veli süreğinin orijinalinin ne olduğunu bilmiyoruz. Ama sahada yedili olduğunu iddia eden ve bu erkânın Otman Baba'dan kaldığını ısrarla söyleyen bir dinî grup vardır.

On iki erkân üzerinden cem yapan Babalıları, otantik erkânlarını koruyamayan, Şeyh Şücâ Ocağına ve dolayısıyla Bektaşî tarikatına boyun eğen derviş zümreleri olarak görmek gerekir. Bektaşî tarikatının yayılmacı karakteri Şeyh Şücâ rolünde ortaya çıkmıştır. Aslında ilk dönüştürülen Şeyh Şücâ Ocağı olmuştur. Gözlemlerimiz, Şeyh Şücâ Ocağının halen Babalıların tamamını on ikili erkâna dönüştürme misyonundan vazgeçmediğini göstermektedir.

Şücâeddin Veli Ocağının yakın zamanda geçirmiş olduğu kimlik değişimini ve Balkanlarda oynadığı rolü “Mürşit ve Pir Ocağı İlişkisi: Şücâeddin Veli Ocağının Yeni Mürşit Ocağı Olarak Ortaya Çıkışı” adlı makalesinde ortaya koyan Taşğın (2018), Otman Babalıların kimlik değişimine ilişkin bakış açımızı daha da netleştirmektedir. Bu çalışmanın ortaya çıkardığı sonuca göre Şücâeddin Veli Ocağının Balkanlardaki etkisi 1911 yılında başlamaktadır. Ne Rıza Yıldırım’ın tasavvur ettiği gibi 16. Yüzyıldan sonra Otman Babalıların kimliğinde on iki erkâna doğru yavaş yavaş bir dönüşme olmuştur. Ne de Mehmet Ersal’ın iddia ettiği gibi 15. yüzyıldan beri Otman Babalılar Şeyh Şücâ Ocağının talibidirler. Aslında Şeyh Şücâ Ocağı 1911 yılında Balkanlarda talip devşirme siyaseti ile başlatmış olduğu bir girişimin oluşturduğu karışıklık yaşanmaktadır. 1911 yılına kadar yedi erkân üzere ibadet eden tüm Otman Babalılar bu tarihten itibaren Şeyh Şücâ Ocağının etkisi ile erkânlarında yeni bir düzenlemeye gitmişlerdir. Fakat bu girişim bazı Otman Baba grupları tarafından tepkiyle karşılanmış ve yedili erkânlarını sürdürme kararı ile tepkilerini göstermişlerdir.

Tarihsel olarak Şücâeddin Veli Ocağının ilk mürşidi Seyyit Gazi tekkesidir. Hacı Bektaş tarikatının özellikle 16. yüzyıldan sonra çatı örgüt olarak tarikat erkânını diğer tekkelere dayattıkları dönemde Kanuni Sultan Süleyman zamanında Seyyit Gazi Tekkesi Bektaşî tarikatına eklenen derviş zümrelerinden biri olmuştur (Taşğın, 2018b, 88). Şücâeddin Veli Ocağının mürşidi olan Seyyit Gazi Tekkesi dolaylı olarak Şücâeddin Veli Ocağını da Bektaşî tarikatına bağlamış olmaktadır. Fakat Şücâeddin Veli Ocağının Balkanlarda irşat için talip topluluklarını gezmesi 20. yüzyılı bulur. 1911 yılındaki ilk seyahatlerinde mürşit Ocağı olarak bağlı olduğu Seyyit Gazi Tekkesi babaları ile yolculuk yapmış, kendileri pir Ocağı olarak gitmiştir. Daha sonraki Balkan seyahatlerinde Şücâeddin Veli Ocağı, Hacı Bektaş Veli dergâhından olağan dışı (usulsüz) bir şekilde mürşitlik payesi alarak talip görmeye gitmiştir (Taşğın: 2018b, 94).

Seyyit Battal Gazi ve Şücâeddin Veli dergâh şeyhlerinin daha önce hiç gitmedikleri ve talipleri de olmayan bu bölgeyi irşat etme fikri, Bulgaristan’dan göçen Ali Koç’lu taliplerin 1893 tarihinde Eskişehir’de iki köye yerleşmesinden sonra ortaya çıkması ile yakından alakalı görünmektedir (Taşğın, 2018b, 95). Seyyit Battal Gazi dergâhı bu ziyaretten sonra bir daha Bulgaristan’a gitmemiş, fakat Şeyh Şücâ Ocağı bu ziyaretlere devam ederek kendisine hatırı sayılır bir talip topluluğu oluşturmuştur. Şeyh Şücâ Ocağının mürşit vasfı olmamasına rağmen Hacı Bektaş Veli dergâhından onay aldıktan sonra Hacı Bektaş Veli dergâhı adına irşada başlamış olması Otman Babalıların geleneksel kimlikleri için ciddi bir tehdit oluşturmaya başlamıştır.

Seyyit Battal Gazi ve Şeyh Şücâeddin Veli dergâhlarının şeyh ve türbedarlarının 1912 yılında yapmış olduğu seyahat ve daha sonra 1924 yılında yalnız Şücâeddin Veli dergâhının şeyhleri tarafından yapılan ziyaret kayıtlarının tutulduğu defterlerde

kendilerine bağlı babalar ve talipler ile bilgiler yer almaktadır. Bu kayıtlar daha sonra 1955, 1962 ve 1973 yıllarında da güncellenmiştir (Taşğın, 2018b, 95).

Bu ziyaretler bize birçok konuda fikir üretmemize yardım etmektedir. Öncelikle, Şeyh Şücâ Ocağının Otman Babalılarla mürşit-talip ilişkisi 1911 gibi çok yakın bir zamanda başladığını göstermektedir. Bu başlangıç Ersal'ın iddia ettiği gibi hep var olan bir mürşit-talip ilişkisi olmadığını gösterir. Taşğın'ın (2018) yayınladığı yazarı kesin olmayan ama muhtemelen Silistre Müftüsü Hacı Sadık'ın yazmış olabileceği Dobruca'nın demografik durumunu, inanç ve ibadet yapısını yansıtan risaleler içinde Otman Babalıların yedi hizmeti hakkında değerli bir bilgi verilmektedir. -Hacı Sadık'ın Romanya'daki Müslümanları temsilen Türkiye'ye 1923 yılında yapmış olduğu seyahati (Omer, 2018, 271) dikkate alırsak bu raporun yazıldığı yıllar hakkında bir fikir oluşturabiliriz. Ersal'ın, yok farz ettiği yedi erkânlı hizmetler adları ile birlikte verilmiştir. Bugün sahada gözlediğimiz yedi erkânlı Otman Babalıların hizmetleri ile karşılaştığımızda birkaç hizmette farklılık olmasına rağmen yedi sayısının korunmasına dikkat edildiğini görmekteyiz. Otman Babalıların Dobruca ve Deliorman bölgesinde tahminen 1923 yılından önce uygulaya geldikleri yedi erkânın hizmetleri (Taşğın, 2018, 158) ile günümüzdeki hizmetlerin adları şu şekildedir:

Kızılbaşlarda İsim Sahipleri	Günümüzde <u>Musahipsiz</u> Otman Babalılarda Hizmet Sahipleri
Zakir: Saz çalar	Zakir
Gözcü: Cemiyetin idare memuru	Kapıcı
Hadim: Aşçı	Aşçı
<u>Ferras</u> : Süpürgeci	Süpürgeci
Ateşçi: Ateş yakıp odun getiren	Pervane
<u>Tarıkçi</u> : Tövbe memuru	<u>Leğender</u>
Saki: Su ve dem verici	Saki

Tablo 1: Otman Babalılarda Eski ve Yeni Hizmet Sahipleri Adlandırması

Eserde hizmetler “Kızılbaşlarda İsim Sahipleri” başlığı altında verilmektedir. Kızılbaş isimlendirmesi raporu hazırlayan şahsın Babailere ve Çelebilere vermiş olduğu ortak bir ad gibi görünmektedir (Taşğın, 2018, 118). Fakat eserin bir başka yerinde “Romanya’da Bektaşilere ‘derviş’ Babai’lere ise ‘Kızılbaş’ tesmiye ederler” (Taşğın, 2018, 86) tespitinde bulunmuştur. Buradan hareketle Kızılbaşlardan kastedilenin Otman Babalıları olduğuna hükmedebiliriz. Bektaşilerin on iki erkân üzerinden yürütülen tarikat erkânlarının 16. yüzyıldan itibaren yerleşmiş olması da bu kanaatimizi desteklemektedir.

Eski hizmet sahipleri ile yenileri arasında iki hizmetin farklılaştığını görüyoruz. Ateşçi (Çerağcı) ve Tarıkçi hizmetlerinin yerine Pervane ve Leğender hizmetleri geçmiştir. Çerağ hizmetinin günümüzde kalkmış olması çerağ uyandırma ritüelinin uygulanmadığı anlamına gelmemelidir. Katıldığımız Cem ibadetinde Cem başlama-dan Çerağcı, Babalar ile birlikte çerağı uyandırmıştır fakat diğer hizmetler gibi hizmet duası almamıştır.

3. Velâyetnamelerde Otman Baba Erkânı

15. yüzyılda dergâhlar arasında ayin ve erkân birliği henüz oluşmadığı için tarikatlaşmanın tamamlandığını söylemek mümkün değildir. Eldeki yazılı kaynakların tarikatlaşma öncesi ayin-erkân hakkında sessiz kaldığı için bu dönemle ilgili sembolizm hakkında net bilgiler vermek zordur.

Yıldırım, *Otman Baba Velâyetnamesi*, *Sadık Abdal Divanı* ve *Saltukname*'nin tahlili neticesinde 15. yüzyıl Bektaşiliğinin henüz kurumsal tarikat yapılanmasına erişemediğini şu sözlerle ifade eder:

Otman Baba Velâyetnamesi ve Sadık Abdal Divanı Trakya bölgesi ağırlıklı olmak üzere Rumeli'nde bazı derviş gruplarının Hacı Bektaş kültü etrafında organize olmaya başladıklarına dair dikkate değer veriler sunsa da henüz oldukça gevşek yapılı bir örgütlenme olan bu oluşuma 'tarikât' demek imkânsızdır. Hem ritüel ve manevi mertebeler bakımından hem de tekkeler arası ilişki bakımından hiyerarşik bir yapılanma ve kurumsallaşmanın izleri bu kaynaklarda yer almaz. Özellikle *Saltukname*'nin tanıklığı, böylesi bir merkezi hiyerarşik bir yapının henüz teşekkül etmediğine ikna edici bir kanıt teşkil etmektedir (Yıldırım, 2019,187).

Bu dönemde dinî grupların ayin ve erkânları muhtemelen dergâh şeyhlerinin keyfiyetine göre şekillenmekteydi. 15. yüzyılda Bektaşilerin erkânlarını on iki sembolizmi üzerinden, Otman Babalılarının da yedi sembolizmi üzerinden yürüttüklerine dair bir iz yoktur. Ama yine de Otman Baba velâyetnamesinde Otman Baba, Mümin Baba ve dervişleri arasında geçen diyalog erkân farklılığı üzerine odaklanmaktadır. Abdallarıyla birlikte Tanrı Dağı'ndan dönüşte Zağra'ya uğrayan Otman Baba'nın Mümin Baba ve dervişleri ile olan diyalogu şöyledir:

- Otman Baba, uzun bir müddet Mümin Baba'nın tekkesinde kaldı ve Mümin Baba'nın abdallarına kendi "Tarikat"ını talim ettirdi ve onları irşad ederek doğru yol sürmelerini istedi.

Bunu gören Mümin baba, dervişlerine çok kızdı:

- Siz benim tarikatım ve erkânımdan başka bir erkân yürütüyorsunuz. Bugüne kadar hiçbir şeyh böyle bir şey yapmış değildir ve böyle bir şey görülmemiştir!

O Zaman Abdallardan Deli Omur ile Kemabil Mümin Baba'ya dönerek:

- Sen bilmiş ve anlamış ol ki, bu "tarikat"ı biz kutuplar kutbu, iki cihanın serveri ve Tanrı'nın Halifesi Otman Baba'dan görüp öğrendik.

O zaman Mümin derviş, abdallara:

- Siz bunları nasıl söylersiniz, sizin Otman Baba için söylediğiniz bütün bu vasıflar rahmetli Bayezid Baba'ya aittir. Biz ondan böyle bir tarik görmüş değiliz.

Bunları işiten abdallar, Mümin Baba'ya çok öfkelenдилer ve:

- Sen Otman Baba için bunları nasıl söylersin? Nice evliyalar ve şeyhler; Otman Baba'nın önünde aciz kaldılar ve el bağlayıp, onun önünde saygıyla eğildiler... (Saygı,1996,36).

Velâyetname, Otman Baba'nın kerametini Mümin Baba'ya bildirmek üzere gelişen anlatısıyla devam etmektedir. Sonunda Mümin Baba onun üstünlüğünü kabul etmektedir. Burada bizim için önemli olan iki farklı erkânın rekabet halinde olmasıdır. Mümin Baba ve selefi olan Bayezid Baba'nın Bektaşî kimliği belirgindir. Karşısında ise "kutuplar kutbu, iki cihanın serveri ve Tanrı'nın Halifesi" Otman Baba kimliği bulunmaktadır. Velâyetnamede Otman Baba'nın erkânının Bektaşî erkânına göre üstün kabul edilmesi ana temadır ki bu kabul Bektaşî dervişleri üzerinden yapılmaktadır. Dolayısıyla derviş zümrelerinin erkân üzerinden kimlik inşa ettiklerini rahatlıkla ifade edebiliriz.

Bu erkânın yedi sembolizmi üzerinden yapıldığına dair bir işaret yoktur. Fakat bugünkü Babalıların ibadetlerine baktığımızda yedi sembolizmi çok belirgindir. Yedi sembolizmi sonradan Babalılar tarafından inşa edilmiş olabilir. O zaman Otman Baba'nın erkânı nasıldı? Ve niçin değiştirildi? Sorularını cevaplamamız gerekir. Bugün için Otman Baba'nın yedi sembolizmine dayalı erkânı inşa ettiğini söylemek daha doğru gelmektedir. Muhtemelen 7. İmam Musa Kazım'a dayalı kutlu soy kütüğünü ön plana çıkaran bir sembolizmdir. Otman Baba öldükten 29 yıl sonra türbesi yedigen yapılmıştır. Türk sanat tarihinde ilk kez ortaya çıkan yedigen mimari yapının inşası için ciddi bir hazırlık dönemi gerekir (Gülyüz, 2020, 87). Babalıların Otman Baba öldükten sonra yedi sembolizmini geliştirip, sonra da buna uygun mimari arayışlara girdiğini söylemek fazla iyimserlik olur.

4. Günümüzde Otman Babalılar ve Kimlik İnşaları

Toplumsal kimlik olarak adlandırdığımız sosyal aidiyet bilinci, ortak bir dilin konuşulması ya da genel bir ifade ile ortak bir simgesel sistemin kullanımı ile ulaşılan ortak bilgi ve belleğe katılıma dayanır. Burada önemli olan kelimeler, cümleler ve metinler değil, gelenekler, danslar, yeme-içme, anıtlar, resimler, coğrafyalar, yol ve sınır işaretleridir. Burada önemli olan simgelerin işlevselliği ve gösterge yapısıdır (Assmann, 2018, 148).

Ortak kimliğin yeniden üretilmesi için yapılan ritüeller, geleneklerin - göreneklerin hatırlanmasını ve sürdürülmesini sağlar. Burada hatırlanan geçmiş ritüellerle yaşatılır. Kutsal kişiler, onların yaşamları, olaylar, zamanlar anılır ve o güne taşınır.

Bayramlar ve ritüeller, düzenli tekrarlanmasıyla ve kimliği koruyan bilgiyi iletilmesiyle kültürel kimliğin yeniden üretimini üstlenirler. Ritüel tekrar, grubun zaman ve mekânsal birlikteliğini garanti eder. Kültürel belleğin ilk örgütlenme biçimi olan bayram, yazı kültürüne sahip olmayan toplumlarda, zamanın bir biçimi olarak gündelik ve ritüel zamana dahil olur. Onları korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak grubun kimliğini korur (Assmann, 2018, 65).

Bulgaristan'dan göç ile Türkiye'ye gelmiş olan musahipsiz Babalı grubun Şücaeddin Veli Ocağı ile bağları olmadığı için inançsal aidiyetlerinin olmadığını (Ersal, 2012) söylemek mümkün değildir. Geleneğin temsilcilerinden Erbey Kılıç Baba ile Edirne / Köşan Çiftliğinde yapmış olduğumuz mülakatta Bulgaristan'da ve Türkiye'de inançsal aidiyetlerine ilişkin süreci şöyle anlatmaktadır:

Çorlu'daki Cafer amcam anlatırdı Nevzat Baba belirli süre zarfında taçlarını görürmüş. Cafer amca rahmetli olup halife babalığı düşünce Nevzat Demirtaş baba geldi, Hayrullah Baba'yı halife oturttu ben onu da gördüm sizlere gözümle gördüklerimi anlatıyorum. Ama öncesinde sistem kendi arasında olmuş, Bulgaristan'dan göçüp gelince gidip gelmeler durmuş Bulgaristan'a gidememişler burada bir üst kurula bağlanma ihtiyacı duymuşlar. Ama Bulgaristan'da kendi aralarında olmuş görgü, halife baba kendisini görmek suretiyle görgüleri yaparmış. Bulgaristan'da irtibat kesilince Şücaeddin Veli'ye gayri ihtiyari bağlanılmış. Ama biz onlardan erkân almamışız, musahipsizlik değişmemiş. Onlar musahipli erkân buna rağmen başvurmuşuz ama şimdi kendi erkânımızı yapıyoruz.

Ersal'a (2012) göre Kuzey ve Güney Bulgaristan'daki tüm Babalılar Şücaeddin Veli Ocağına bağlıdır. Güney Bulgaristan'daki talipler dağınık bir haldedir, halife babaları da yoktur. Bu tespitler Bulgaristan'da Şücaeddin Veli Ocağına ait talip topluluklarını belirten 1925 tarihli bir deftere dayanmaktadır. Defterden makaleye yansıttığı veriler arasında Güney Bulgaristan talip topluluklarına ilişkin fikir oluşturacak ait hiçbir bilgi paylaşılmamıştır. Makaledeki verilerden yola çıkarak musahipsiz Babalıların Şücaeddin Veli Ocağına bağlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Yukarıda Erbey Baba'nın aktarmış olduğu bilgilerden musahipsiz Otman Babalılarının Bulgaristan'da halife babalarının olduğu ve Otman Baba türbesinde kendi başını kendi gördüğünü anlıyoruz. Göç ile bu irtibat kesilince baş gördürmek için mecburiyetten Şücaeddin Veli Ocağına başvurmuşlar. Günümüzde Bulgaristan'a gidip gelmek sorun olmadığı için yeniden kendi başlarını kendileri görmeye başlamışlardır.

Kolektif bellekte Şücaeddin Veli Ocağı ile bir bağ görülmektedir fakat bu bağ devamlı değildir. Ersal'ın (2012) belirttiği gibi bu durum Şeyh Şücaeddin Ocağının Güney Bulgaristan'daki etkisini kaybetmesinden kaynaklanabilir ya da Taşğın'ın belirttiği gibi Şücaeddin Veli Ocağının 1911 yılından itibaren talip toplamak için Balkanlarda faaliyette bulunduğu sıralarda kendi erkânına bağladığı Otman Babalılardan bir kısım baba ve talibin bu ilişkiye karşı çıkması ile eski erkânını uygulamak isteyen musahipsiz Otman Babalılarının mevcudiyetidir. Kolektif bellekteki hatıralar da bunu doğrular niteliktedir. Bugün Otman Babalılar yıllık görgülerini kendileri yapmakta, yedi dilimli olan taçlarını kendileri okumaktadır. Yaptığımız çalışmada Halife Baba Hüseyin Gazi, tacın okunması konusunda şunları söylemiştir:

Biz kendi görgümüzü kendimiz yaparız. Her yıl muharrem ayında taçlarımız yıkanır, ben baş baba olarak bana yakın olan yatra giderim (Garip Dede, kendisine yakın olduğu için son yıllarda tacını orada okuduğunu ayrıca imkân olduğu zaman Otman Baba Türbesinde tacını okuyacağını belirtmiştir.) orada niyazımı eder tacımı dualar kendi görgümü yaparım. Sonra babaların taçlarını okur, yıllık görgülülerini yaparım, onlarda dağılır, kendi göllerinde canlarının taçlarını okur, görgüsünü yapar.

Otman Babalılarının kendi başlarını görmesi, halife babanın kendi tacını kendisinin okuması, bir üst kurum olarak düşünülen ocaklara bağlanmadan bu ibadeti bağımsız yapmaları şüphesiz kimliklerini korumak için alınmış en sert tedbirlerden biridir. Ne Şeyh Şücaeddin Ocağına ne de başka bir ocağa bağlanmadan hiyerarşik

üstünlüğü ortadan kaldıran, bir çözüm geliştirilmesi önemlidir. Sözlü kültüre göre bu durum zaten Bulgaristan'dan göçmeden önce mevcut olan taç okuma şekliydi. Bunu tam olarak bilemiyoruz, belki de Şeyh Şücaeddin Ocağınan ayrılmak için kolektif belleğe eklenen bir kimlik müteşebbisliğidir. Fakat görünen o ki tek menzilli babalılar sembolleri, erkânları, ibadetleri ve dayandıkları tarihsel şahsiyetleriyle tarihteki Otman Baba'nın Rum Abdalları zümresine en yakın dinî grubu temsil etmektedirler.

Halife Baba Hüseyin Gazi'nin taç tekbirleme duası şöyledir:

Allah Allah Seb'ü'l-mesânî ümmü'l-Kur'an evvel Allah ahir Allah
Muhammed'in gül cemaline salavat,

Dem hü pirimiz Hüssem Şah Gani

Allahüekber Allahüekber Allahüekber bismillahi Allahüekber la ilahe illallah
Allahüekber Allahüekber Velhamdülillahi rabbi'l-âlemin!

Esselatü vesselamü aleyke ya Resulullah

Esselatü vesselamü aleyke ya veliyullah

Esselatü vesselamü aleyke ya seyde'l-evvelin ahirin batının zahirin

Vağfuanna ya kerim!

Vağfurlena zünübena ya Rahim!

Velhamdülillahi, velhamdülillahi Rabbi'l-Âlemin tamamü'l-ahkâmuhü!

Halife Baba tacını tekbridikten sonra kendisine bağlı babaların taclarını okur, böylece yıllık cem ibadetleri için hazır hale gelirler. Otman Baba Süreğinde 10 Ekim tarihinden hemen sonra cemler başlamaktadır. Görgü cemi ile başlayan cemler, birlik cemi (tohum cemi), Otman Baba'yı Anma Cemi, Muharrem cemi, Çiğ cemi ve Nevruz cemiyle devam eder. Bir sonraki görgüye kadar olan süreç içerisinde vefat edenin on ikisi, Kırk dar'ı, seneyi devriyesi için cemler yapılmaktadır. Ayrıca babalar eşleriyle birlikte ve çevresinde olan kişilerle perşembe akşamları çerağlarını uyarmaktadırlar.

Araştırma sürecinde katıldığımız cemlerde musahipsiz süreğin cemleri yedi hizmet üzerinden yürütülmüştür. Yedi hizmet sahipleri saki, zakir, leğender, aşçı, kapıcı, pervane, süpürgeci olmak üzere katıldığımız cemlerde kayıt altına alınmıştır. Bazı durumlarda hizmet sahibi değiştirse bile yedi hizmetin korunduğu tespit edilmiştir.²

Otman Baba'nın soyunun yedinci İmam Musa Kazım'a yedinci göbekten dayanması sebebiyle cemlerini yedi post sahibi ile yürüttüklerini belirten Otman Babalılar otantik olarak bunu korumakta ve ayırt edici bir isimle kendilerini "Yedili" olarak adlandırmaktadırlar.

Bunu sembol olarak Otman Baba'nın türbesinde ve onun ardılları olan Akyazılı Sultan, Demir Baba ve Kademli Baba türbelerinin yedigen mimarisi başta olmak üzere, yedi terekli örülen taçlarda, yedi hizmette, cemde okunan yedi nefeste, cem gecesi yakınlarda bulunan yatırlarda dâhil olmak üzere yedi mum yakılmasında, babanın oturduğu sofraya yedi kişi oturmasında, sofrada yedi çeşit yemeğin bulun-

2. Hizmet sahipleri ve alınan dualar ile nefesler hakkında daha geniş bilgi için "Türkiye'de Musahipsiz Otman Babalılarda Ritüeller" isimli yüksek lisans tezine bakılabilir (Çavuş, 2022).

masında yine Otman Baba'ya ait olduğu düşünülen yedi köşeli mühürde ve pek çok nesnede görmekteyiz.

Çalışmamıza konu olan musahipsiz Otman Babalıların kimliklerini korumak ve geleceğe aktarmak üzere mücadele ettiklerini görmekteyiz. Bugüne kadar yazılı bir erkâna sahip olmayan Otman Babalıları için mücadelenin bir parçası olarak süreğın inanç önderlerinden olan Hayati Dağlıoğlu (Baba) tarafından bir erkânname yazılmıştır. “*Kutb-ul Alem Hüssem Şah Gani Otman Baba ve Erkânı*” (2021) adlı eserigrup kimliğinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması bakımından önemli bir adım olarak görmek mümkündür. Erkânın yazılması kimliği korumaya yönelik bir davranıştır ancak erkânamedeki bazı yorumlar hem Sünni gelenek ile hem de On iki İmam erkânı ile uyumlu davranışlar geliştirme yoluna gidildiğini göstermektedir. “Zıtlığımız yok, o da olur, bu da olur” şeklinde uyumcu yaklaşımlar kimliğin korunmasına karşı bir tehdit oluşturmakta ve özgünlüğü etkileyecek bir durum meydana getirmektedir. Erkânnamenin aslına en uygun şekilde yazılması uzun ve titiz bir çaba gerektirir. Hayati Dağlıoğlu'nun uzun süredir titiz bir çalışmanın içerisinde olduğu tarafımızdan bilinmektedir. Fakat modern hayata dâhil olmuş her birey gibi o da sekülerleşmenin ve gelenekten uzaklaşmanın olumsuzluklarını yaşamaktadır. *Erkânname*'ye girmiş olan birçok konu geleneği aktarmaktan ziyade araştırmacının entelektüel kaygılarını dile getirmektedir. Feminizm, laiklik, Atatürkçülük, Sünni Müslümanlık- Alevi Müslümanlık karşılaştırılması bunun örneklerinden sayılabilir. Otman Babalıları kendilerini “Babalı”, “Yedili”, “Musahipsiz” ve “Otman Babalıyız” şeklinde ifade etmektedirler. Fakat *Erkânname* yazarının Babalı kimliğini “Alevi” olarak algılamış olduğu gözlenmektedir. Erkânamede daha çok Aleviliğin anlatımına dikkat edilmiştir. Sahada kendisini “Aleviyiz” diye tanımlayan olmamıştır. Ayrıca Bektaşî olarak adlandırılmayı da kabul etmemektedirler. Varlık mücadelesinde olan Musahipsiz Otman Babalıları bu eksikliklere rağmen dinî yaşam kurallarını bir *Erkânname*'ye yansıtmaya çalışmaları grup kimliğinin saygınlığını artırması açısından olumlu bir gelişmedir.

Sonuç

Yedi sembolizmini ibadetlerinde zengin bir şekilde yaşayan Babalıları, tarihi süreçte kayıplar vermiş olsa da geçmişe nazaran küçük bir grup olarak özgün kimliklerini günümüze kadar korumayı başarmışlardır. Kimlikleri aidiyet ve özgünlük olmak üzere iki farklı cepheden saldırıya uğramaktadır. Otman Babalıları, “Şeyh Şücâ Ocağına bağlıdır” denilerek bir alt dinî grup haline getirilmeye çalışılmakta ve Şücâeddin Veli Ocağı hamiliğinde Bektaşî şemsiyesi altına alınmaya çalışılmaktadır. Bektaşî tarikatı Osmanlı Devleti'nde üstlenmiş olduğu çatı tarikatı görevini layıkıyla yerine getirmiştir. Bu tarihi görev miadını doldurmuş olmasına rağmen eskinin kalıntısı ilişkiler üzerinden Şeyh Şücâ Ocağı halen rolünü oynamaya çalışmaktadır. Şeyh Şücâ Ocağı bu misyonu devam ettirme gayretinde olduğu için Babalıları üzerindeki baskı halen devam etmektedir. Musahipsiz Otman Babalıları bu baskıya rağmen otantik görünümlerini devam ettirme azmindedirler. Halife Baba baş okutması için geleneğin devamlılığından ya da özgün bir yorum getirerek Şeyh Şücâ Ocağının baskısından kurtulmuş görünmektedir.

Ersal'ın musahipsiz Otman Babalıları için işaret ettiği Şücâeddin Veli Ocağına

aidiyet bağı kolektif bellekte biliniyor olmasına rağmen bunun geçici bir ilişki olduğu düşünülmekte ve erkânın özünde herhangi bir kayıp yaşanmadığına vurguda bulunmaktadır. Zorunluluk ilişkisi üzerinden ocaklar arasında bir ilişki kurulamayacağı da tarihi örneklerden yola çıkılarak tarafımızdan belirtilmiştir.

Refik Engin'in musahipli ve musahipsiz Otman Babalılar Bektaşî kimliği altında toplanması da sahadaki verilere uygun düşmemektedir. Musahipsiz Otman Babalılar Bektaşî kimliğini kesinlikle kullanmamaktadırlar, hatta cemlerinde araştırmacıların sehven sarf ettikleri Bektaşî adlandırmasına dahi aşırı tepki göstermektedirler. Grubun içeriden kendini Otman Babalı olarak tanımlamasına saygı duymak gerekir.

Taşğın'ın ifade ettiği gibi Şücaeddin Veli Ocağının irşat için yoğun çaba sarf ettiği Otman Babalılar arasında Baba ve taliplerden oluşan muhalif bir grup bulunmaktadır. Bu grup bizim incelediğimiz musahipsiz Otman Babalılardır. Taşğın'ın yayınladığı risaleler Otman Babalıların Cumhuriyetten önceki inanç ve ibadetlerini bugünkü erkân ile karşılaştırmamıza imkân vermektedir. Otman Baba süreğini devam ettirme arzusunda olan bu grubun kültürel kopuş yaşanmadan bunu gerçekleştirdiğini düşünüyoruz.

Musahipsiz Babalılar erkânları özgündür. Otman Baba'nın himayesinde geliştirildiği fikri olgunun gelişimine uygun düşmektedir. Yedi sembolizmi ibadetlerin tamamına yansımıştır. Bektaşî yayıncılığına karşı, ayırıcı bir unsur olarak yedi sembolizminin Otman Baba tarafından inşa edildiğini net söylemek mümkün olmasa bile on iki erkândan farklı bir erkân uyguladığını söylemek mümkündür. Muhtemelen yedi sembolizmi 7. İmam Musa Kazım'a 7. göbekten bağlı Otman Baba üzerinden gönderme yapılarak inşa edilmiştir. Bugün Babalılar "biz" kimliğini oluşturan en önemli sembollerinden biridir.

Kaynaklar

- Assmann, J. Kültürel Bellek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları,2018.
- Aydın, Ayhan. Trakya ve Anadolu'da Erenler Bahçesi, İstanbul: Can Yayınları, 2008.
- Çavuş, Merve. Türkiye'de Musahipsiz Otman Babalılarda Ritüeller. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi-Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.2022.
- Dağlıoğlu, Hayati. Otman Baba, Edirne: Ceren Yayınları, 2021.
- Emen, Huriye. "Velâyetnamesi Olan Şeyh, Otman Baba mı Osman Baba mı?", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 93,(2020), ss. 267-276.
- Engin, Refik. "Geçmişten Günümüze Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî Sürekleri". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi,S.55,(2010), ss. 371-404.
- Engin, Refik. Trakya ve Balkanlarda Bektaşîlik ve Bektaşî Sürekleri, Malberg-Almanya: Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Yayınları,2014.
- Ersal, Mehmet. "Şücaeddin Veli Ocağı Balkan Aleviliğindeki Yeri, Rolü ve Önemi".

- Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi,S.63, (2012), ss.207-230.
- Gülyüz, Bahriye Güray. “Balkanlarda Görülen Yedigün Planlı Türbe Şemasının Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 93,(2020), ss. 71-110.
- Karpat, Kemal H. “Dobruca”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 9, (1994), ss. 484-485.
- Kayapınar, Ayşe- KAYAPINAR, Levent. “Balkanlar’da Karıştırılan İki Bektaşî Zaviyesi: XV-XVI. Yüzyılda Osman Baba ve Otman Baba Tekkeleri”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 55,(2010), ss. 97-128.
- Kılıç, Filiz, vd.Otman Baba Velâyetnamesi (Tenkitli Metin), Ankara, 2007.
- Kökel, Coşkun.“Bulgaristan’da Yaşayan Alevilik ve Bektaşilik Üzerine”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi. S.43, (2007), ss. 9-27.
- Melikoff, İrene. “Le probleme Bektaşî-Alevi: Quelques Dernieres Considerations”, Turcica, 31,(1999),pp.7-34.
- Noyan, Bedri.Demir Baba Velâyetnamesi,Can Yayınları, 1976.
- Ocak, Ahmet Yaşar. Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Süfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- Omer, Metin. Romanya’daki Türk-Tatar Toplumunu ve Türkiye’ye Göçleri (1918-1941). Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2018.
- Saygı, Hakkı. Otman Baba ve Velâyetnamesi, İstanbul: Saygı Yayınları, 1996.
- Saygı, Hakkı. Türklerin Balkanlara Geçışı ve Alevi-Bektaşî Zümreler, İstanbul: Cem Vakfı Yayınları, 2013.
- Şahin, Haşim.“Otman Baba”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,Cilt 34,(2007)ss. 6-8.
- Taşğın, Ahmet.Romanya Müslümanları Kızılbaşlar, Babalılar, Bektaşiler İsimli Risale Üzerine, Konya: Çizgi Kitabevi, 2018.
- Taşğın, Ahmet.“Mürşit ve Pir Ocağı İlişkisi: Şücâeddin Veli Ocağının Yeni Mürşit Ocağı Olarak Ortaya Çıkışı” Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Yıl: 16, Sayı: 31, Bahar (2018/1).
- Taşğın, Ahmet. Horasandan Balkanlara Ulaşan Eren Koyun Baba ve Menakıbı, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2017.

